

Felülről

Miközben a város felett elhúzó katonai légi járművet bámulom, átsuhan rajtam a gondolat, hogy ha az egyik IL-2-es csatarepülőgép pilótája egy fertőzésből fakadó heveny rosszullet következtében azon a negyvenöt januári reggelen valamiért nem tudna felszállni, vagy valamely váratlan meghibásodás miatt lenne képtelen beindítani a hajtóművet, akkor sok évvel később Banduláék nem falcolnak le, és nem hagyják rám Ferenc névre keresztelt gyereküket, de erről a pilóta, aki húsznál is több sikeres bevetése miatt eddig kétszer vehette át a Szovjetunió hőse kitüntetését, nem tudhat, ő csak azt tudja, hogy a vezérgép motorja már dübög, a légszűrő forog, minden biztonnyal pillanatokon belül megindul, és akkor ő is a nyomában, látja, hogy a hátrafelé néző fülkéből a géppuskás integet.

A pilóta a repülőtérről, amelyet az utóbbi hetekben használnak, elégedett lehet, hiszen a pilóták szállása kényelmes, a műhelyek is jól be tudtak rendezkedni. Őt egyébként sem évekkal később bekövetkezendő halálesetek foglalkoztatják, hanem a következő percekben, órákban előidézendők: minél többet pusztítani az ellenség soraiból, és közben lehetőleg nem lezuhanni, ennyi a cél, igaz, mostanában nem olyan veszélyesek errefelé a küldetések, mint korábban, megesik, hogy a nap végeztével mindegyik gép, ami aznap a reptérről felszállt, visszatér, annak köszönhetően, hogy a németeknek és a magyaroknak alig vannak már vadászgépeik, és a közelben repülőtereik sincsenek, légvédelmük van ugyan, de hétről hétre kevesebb helyen, bár az is igaz, hogy ami megmaradt belőle, igencsak kiszámíthatatlanul lép működésbe, a fasiszták a város terein állítják fel lövegeiket, parkokban és utakon, vigyázni kell, nehogy elveszítsük az éberségünket, ezt mondta tegnapelőtt az egyik pilótatárs, de neki nem volt szerencséje, lelőtték.

Egyébként a csata egyáltalán nincs megnyerve, a felszíni erők keservesen haladnak befelé, rengeteg a sebesült és a halott, túl nagy a város, és túl sok védő szorult a gyűrűbe. Az ostromlók itt vannak lekötve, miközben más hadseregcsoporthoz már Berlint fenyegetik. Tőlük, a repülőktől azt várják, hogy készítsék elő a terepet a gyalogság előrenyomulásához, most is ki van adva, hogy mely háztömböket kell megdolgozni, a pilóták el vannak látva térképekkel és fotókkal, de azok nélkül is odatalálnának: a tegnapi célpontoknál eggyel beljebb kell lecsapni, vagy ugyanoda, amennyiben a védők még mindig tartják magukat, netán az éjszaka folyamán visszasünderögtek korábbi állásaikba.

A pilóta hiába tudja, hiába látta térképen, azért minden egyes felszállásnál meglepődik, hogy a laposan szétterülő város és a földről is látható hegyek között még egy széles folyó is van, amely csak felemelkedve válik számára láthatóvá. A partok között hidak, három kivételével a vízbe robbantva. A repülő tudja, hogy nem

az ő bombázóik pusztították el őket, és nem is az angolok vagy az amerikaiak, hanem maguk a németek. Miért is rombolná le a Vörös Hadsereg, amire előbb vagy utóbb szüksége lesz, ha átverekszli magát a városnak ezen az innenső, lapos részén? Odaát egyébként még nehezebb lesz, a hegyeken és a dombokon jóval erősebb a légvédelem, belsejükben bunkerek vannak, több tízezer katona, hacsak addig le nem győzik őket a folyó túloldalán küzdő szovjet egységek, melyeknek viszont ez idő szerint nemcsak befelé, hanem kifelé is harcolniuk kell, mert a németek meg-megújuló támadásokkal próbálják feltörni az ostromzárat hol dél-nyugat, hol északnyugat felől.

A repülőtér közelében földszintesek a házak, és kicsi kertekben állnak. Elszórtan közöttük gyárok. Beljebb látszanak az első emeletes házak, azok is főleg a nagyobb utak mentén. Kilométerekkel távolabb a sűrűn épült négy-öt emeletesek. Az a rész gazdagnak látszik, kérdés, mi marad belőle, mire be lehet sétálni a lakásokba, a rengeteg finom holmihoz meg a nőkhöz, és a kérdés súlyát az adja, hogy az ilyen városokban a nők harminc vagy akár negyven fölött is csinosak, nem használta el őket a munka és nélkülözés, épp rájuk fér, hogy erős harcok keze közé kerüljenek, és meg is érdemlik, olyan fasiszták lányai, feleségei és húgai, akik korábban sok disznóságot csináltak a megszállt Szovjetunióban.

A hátrafelé suhanó kertekben gyümölcsfák, lugasra futtatott szőlő. A kémények legtöbbször nem füstöl. A lakosok takarékoskodnak a szénnel, fával, vagy kifogytak már belőle. Meglehet, nincsenek odahaza: egyeseket munkára osztanak be a szovjetek, sírokat ásni az út mellé, krumplit pucolni a konyhán.

A csatarepülőök háromszáz méternél nemigen emelkednek magasabba, de az is bőven elég, hogy mindent belássanak, a repülőtértől nem messze egyenes főút halad, mutatja az irányt a város szíve felé, vasúti sínek futnak ugyanabba az irányba, ott emelkedik az egyik főpályaudvar, egyelőre az ellenség kezén, de már nem sokáig.

Az úton teherautók haladnak befelé, kifelé pedig gyalogmenet; látszik az elrendezésből – kísérő katonák elöl-hátul és oldalt, közbül szorosra tömött sorok –, hogy foglyokat hajtanak keletre.

A pályaudvartól sugárút vezet a folyóhoz, és nekiszalad az egyik ép hídnak, a híd pedig a legmeredekebb hegynek. Csábítanak ezek az útvonalak, de a csatarepülőöknek jóval előbb el kell fordulniuk. A támadásra kijelölt területhez közeledve lejjebb ereszkednek, legfeljebb ötven méterrel a három-négy emeletes házak felett szállnak. A vezérgép rátalál arra az utcára, amelyik itt és most a front. Egyes helyeken egy vagy két háztömbbel beljebb is jutottak már az ostromlók, máshol még, hasonló méretű kitérőkhöz, a védők tartják magukat. Jelentették, hogy egy tömböt az éjszaka foglaltak vissza németek vagy magyarok.

Az egyik utcában, ami a front felé irányul, két harckocsi áll. Úgy néz ki, támadáshoz készülnek. Gyalogság is van mögöttük. Ezek tegnap nem voltak ott. Mégis, mit hittetek, barátocskáim, meddig osonhattok előre? A vezérgép fordul, kört ír le, és mögéjük kerül. Lent mozgás, az ellenséges katonák egy része fedezéket keres a kapualjakban. Mások kézfegyverből lődöznek fölfelé. A vezérgép rááll az utca vonalára, és még lejjebb ereszkedik. Gépágyúval szórja a németeket. Azok egy géppuskát fordítanak vissza, de még nem tudnak tüzelni, mire a vezérgép már a tankok fölé ér, és bombát dob rájuk. Közben a második gép a háztetők-

kel majdnem egy szintben követi. Lövi a lentieket, de a német géppuskát nem sikerül kiiktatni, az meg már tüzel. Több találat a géptörzsen. Lepattannak a lövedékek a páncélról. A vezérgép bombái közül az egyik talál, egy tank felrobban. A pilóta a másodikat próbálja elintézni. De túl későn oldja ki, a tankon túl esik le a bomba. Távolabb a szovjet állásban valaki feláll, és integet, alighanem figyelmeztetésül, nehogy ők is meg legyenek bombázva. Nem mintha nem fordulna elő ilyesmi néhanap. Ugyan már, elvtársak, kéretik bízni a repülősekben... A vezérgép már fordul: még egy kör, még egy támadás.

A német géppuskások már várják őket, és tüzelnek rájuk, amint beállnak az utca vonalába. Mindkét gépet eltalálják többször is, de kárt nem tesznek bennük. A vezérgép tüzel, aztán bombát dob, a géppuska és a páncélosok közé. A bomba nem robban. Sok a selejt. A második gép nem használja a géppuskát, nehogy az előtte haladó repülőt érjék a lövések, csak bombát dob. Ezúttal gyújtóbombát, a csapat közepébe, a géppuska és a páncélosok közé. Aztán a gép orra felfelé billen. Visszafordulnak egy harmadik körre. Oldalról látszik, hogy a gyújtóbomba felrobbant. Ezzel a tank is meg a géppuska is ki lett iktatva. Ilyenkor át kell menni még a merőleges utca fölött is, a németek és magyarok sokszor oda helyezik a tartalék üzemanyagot és lőszert. A bomba sikeresen begyújtotta kétoldalt a házat, a földszinttől a tetőig futnak a lángok, a tetőszerkezetek még csak most fognak belobbanni. Az egyik ház homlokzata ledől, távolabbról a szovjet tüzerek löni kezdik a háztömböket, aknavetőkkkel és géppuskákkal készítik elő a rövid időn belül induló gyalogsági támadást.

A vezérgép a fronttal párhuzamos utca fölé ereszkedik. Azonnal tüzel. Kiold egy bombát, és kitér oldalra. A kísérőgép pilótája az utca fölé érve észleli a teherautókat és a légvédelmi ágyút. Az ágyúból tüzelnek. Ha ez eltalálja, vége, de mellé. Cserébe kapnak egy gyújtóbombát. Abban a reményben, hogy nem selejt. Géppuskákkal lövöldöznek utána. A vezérgép pilótája balra, ő jobbra fordulva emelkedik, fel száz méter magasságba, majd a lehető legszűkebb körben visszakerülnek. Az egyik teherkocsi ég odalenn, a többit próbálják beindítani. Miközben azok iszkolnának, a légvédelmi ágyú rájuk vár. Gépágyúval lövik. Nem sikerül kilőni, de az se találja el a repülőket. Rájuk küldenek egy-egy bombát.

Mire visszafordulnak, lángol mindegyik teherautó, menekülnek a légvédelmi ágyú kezelői. Azért ráereszkednek harmadszor is az utcaszakaszra, és végiggéppuskázzák.

Fordulás után ezen az utcán haladnak tovább.

A front egy háztömbnyivel arrébb. Az utca üres. A vezérgép halad tovább, követi az utcát.

Lovas kocsi oldalra dőlve, mellette a ló, nem sok maradt belőle. A lakosok rávetik magukat a frissen elhullott lovakra, és szétszedik őket, ha lehet, azon melegében. Egy lakos még ott van a dög mellett, de már siet is a kapualjba. Mit tudnak ezek a háborúról, semmit: Leningrádban, Sztálingrádban idővel nemhogy kutya vagy macska, de patkány se maradt, mind elkapták és megették az emberek, úgyszólván tanulatok, galambocskáim!

Ebben az utcában csak régebbi támadások után maradt roncsok vannak, újabb mozgolódásnak nincs nyoma. Dörrenés, a vezérgépet találat éri a bal szárnyán, megbillen.

Oldalról lóhatték meg, egy keresztutcából. Itt lestek rájuk.

A pilóta nem sokkal a tetők felett jobbra fordul, aztán följebb emelkedik. A vezérgép nem zuhant le, de egy darab leszakadt a szárnyából, billeg, a tetőgerinchez közel sodródik.

Egy tér, amiben több utca található, fákkal. Három ágyú és teherkocsik, na jó. Föléjük repül az utcára merőlegesen, és ledob egy bombát. Fordulás után hiába várja a dőrejt és a lángokat.

A vezérgép elindul vissza a bázisra.

Ő még marad, ezeket mindenképp elintézi. Irányba áll, géppuskázza a teret. Lőnek rá, de nem találják el. Vissza, még egy menet. Megajándékozza őket egy gyújtóbombával, pontos kézbesítés, éppen az egység közepébe, és fel is robban szépen.

Mielőtt a sérült vezérgép nyomába szegődne, visszafelé a repülőtérre, még egyszer visszamegy, és megnézi, mi van a téren. Lángol az egész, mint mikor az ember kövek között tüzet rak.

Kicsivel magasabba emelkedik, és beljebb kanyarodik az ellenséges város fölé.

A nagy mozdulatlanságban egy csekély változás: az egyik épület tornyán katonák. Megfigyelők lehetnek.

Ezt rábízta a mögötte ülő géppuskásra, eddig mást se csinált, csak utazott, és, na jó, szemmel tartotta az eget, nem csap-e le rájuk valahonnét egy ellenséges vadász.

A pilóta előbb magasba emelkedik, aztán oldalra dönti a gépet. A géppuskása már rákészült, odafordította a fegyverét. Először téves az irányzék, emeletekkel lejjebb porzik a vakolat, aztán elkezdenek felfelé kúszni a lövedékek, közelítve a toronyhoz. De mire megvan a megfelelő szint, a gép túl messzire jut, vissza kell fordulni. Másodszorra még magasabbról, még ferdebb szögben lóhet a géppuskás. Megvan, a torony kilóve. Közben több tetőt és udvart telespiccel a géppuskás. Azt hitték a nyavalyások, biztonságban vannak, ott lenni, az udvar mélyén. Ezek a háztömbök még csak napokkal később lesznek felszabadítva. Legalább kaptak egy kis ízelítőt.

Na jól van. Vissza a repülőtérre.

Azok meg, Banduláék, a légoltalmi pince tiptopp módon berendezett, barátságos fülkévé alakított szegletében még nem tudják, hogy hamarosan a szenzációtól izgalomba jött, de nagy igyekezettel tapintatosnak látszani próbáló szomszéd kopogtat az egyik ládjukon, nagyságos asszonyom és uram, szomorú hírt kell közölnöm.

Született egy kislányuk is, Bandula négykézláb ugatott, hogy megnevetesse, felesége reggelenként vastagodó, meztelen testéhez szorongatta, másfél éven át nem volt egyéb beszéd tárgyuk, mint apró, rejtelmes megnyilatkozásai; az ostrom alatt nagyanyja felvitte levegőzni a porolóudvarra, egy alacsonyan szálló vadászgép mindkettőjüket legéppuskázta. Vonításával Bandula kínpadra feszítette az óvóhely lakóit; felesége elhomályosult tudattal ringatta a kislány hulláját, s nem engedte eltemetni, ki nem vették a kezéből. Bandula ettől a naptól fogva megnövesztette vörhenyes szakállát, felesége pedig hónapokig nem volt hajlandó más ruhát fölvenni, mint azt, amelyben utoljára ölte magához gyermekét.